

ПРАВОВИЙ МОНІТОРИНГ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, ЗВІЛЬНЕНИХ В ЗВ'ЯЗКУ ІЗ МОБІЛІЗАЦІЄЮ

LEGAL MONITORING OF THE SOCIAL RIGHTS OF PRISONERS CONDUCTED TO DEPRIVATION OF THEIR FREEDOM IN CONNECTION WITH MOBILIZATION

Мельник Я.Я., д.ю.н.,

старший науковий співробітник відділу дослідження проблем правотворчості та адаптації законодавства України до права ЄС

Інститут правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України

У статті досліджуються проблеми правовий моніторинг соціальних прав засуджених до позбавлення волі звільнених в зв'язку із мобілізацією. Аналізується чинне соціальне законодавство, військово-мобілізаційне законодавство, законодавство про правовий моніторинг. В ході дослідження розкриваються також наукові розробки вчених у сфері соціального права та правового моніторингу.

За результатами дослідження автор приходять до висновків особливості у тому, що здійснення правового моніторингу стосовно осіб, які засуджені до позбавлення волі із подальшим звільненням на підставі мобілізації, та військовослужбовці, призвані до лав Збройних Сил України в зв'язку із загальною мобілізацією, полягають у тому, що правовий моніторинг повинен проводитись із врахуванням дії ефективності норм соціального права, нпа соціально-правового характеру в цілому, їх поширення чи пробільність на підставі колізій та правових прогалин стосовно правового статусу таких осіб.

Також, автор констатує, що За наведених вище обставин, варто враховувати, що правовий статус осіб, які мобілізовані згідно Указу Президента України № 69/2022» від 24 лютого 2022 р., та правовий статус мобілізованих осіб, які були засуджені до позбавлення волі, але які умовно-достроково звільнилися в зв'язку із мобілізацією за Законом № 11079-1 від 28.03.2024р., не є однаковим ні за змістом, ані за обсягом, оскільки відрізняється певними особливостями, що безумовно є причиною впливу на повноцінну реалізацію соціальних прав та, відповідно, характеру проведення правового моніторингу.

Робиться пропозиція слідувати методологічній послідовності при розкритті галузевих та міжгалузевих досліджень, враховуючи статус осіб, скринінг щодо ефективності соціального законодавства, військово-мобілізаційного законодавства, законодавства про правовий моніторинг, ієрархію його норм, тощо.

Ключові слова: реалізація права, соціальні права, позбавлення волі, засуджені, ресоціалізація.

The article examines the problems of legal monitoring of the social rights of those sentenced to imprisonment and those released in connection with mobilization. Current social legislation, military mobilization legislation, legislation on legal monitoring are analyzed. In the course of the study, the scientific developments of scientists in the field of social law and legal monitoring are also revealed. According to the results of the research, the author comes to the conclusion that the implementation of legal monitoring in relation to persons sentenced to imprisonment with subsequent release on the basis of mobilization, and servicemen called up to the ranks of the Armed Forces of Ukraine in connection with general mobilization, consists in, that legal monitoring should be carried out taking into account the effectiveness of social law norms, for example, of a social and legal nature in general, their distribution or gaps based on conflicts and legal gaps regarding the legal status of such persons. Also, the author notes that, under the above circumstances, it should be taken into account that the legal status of persons mobilized in accordance with the Decree of the President of Ukraine No. 69/2022 dated February 24, 2022, and the legal status of mobilized persons who were sentenced to imprisonment but who were released on parole in connection with the mobilization under Law No. 11079-1 dated 28.03.2024, is not the same either in content or scope, as it differs in certain features, which is definitely the cause of the impact on the full realization of social rights and, accordingly, the nature of legal monitoring. A proposal is made to follow the methodological sequence when revealing sectoral and interdisciplinary studies, taking into account the status of individuals, screening for the effectiveness of social legislation, military mobilization legislation, legislation on legal monitoring, the hierarchy of its norms, etc.

Key words: implementation of law, social rights, deprivation of liberty, convicts, resocialization.

Постановка проблеми. Соціальні права відіграють фундаментальну роль не тільки для соціалізації людини в ході її проходження етапів правосуб'єктності (становлення), але й тому, що сприяють забезпеченню стійкості соціального капіталу держави, її розвитку.

Проблематика соціальних прав засуджених до позбавлення волі звільнених в зв'язку із їх мобілізацією, також пов'язана із стійкістю держави, адже заснована на соціальному капіталі. Адже у держави не зникає потреба забезпечити цілісність країни у воєнний період шляхом проведення мобілізації, чи то спонукати виконати конституційний обов'язок по захисту Вітчизни (ст. 65 Конституції України) засудженими. Відтак, уявляється, що саме соціальні права покликані утворити соціально-сприятливий клімат для ефективного виконання військового обов'язку (освіта, навчання, зв'язок із членами сім'ї, участь у соціальному житті, належний медичний догляд, належне обмундирування таких засуджених-звільнених тощо). Однак відсутність належної уваги з боку законодавця до звільнених засуджених осіб в зв'язку із мобілізацією, порушує соціально-необхідні умови для їх життєдіяльності.

За таких обставин, усі підняті вище проблеми потребують проведення належного правового скринінгу, який може бути забезпечений завдяки особливостей проведення правового моніторингу.

Стан дослідження. Враховуючи те, що дослідження стосується декількох по суті об'єднаних аспектів піднятої проблеми (об'єктів наукової уваги), стає необхідним фокусувати науковий пошук в ході надання аналізу стану піднятої проблематики на певних складових, яких вони безпосередньо стосуються, а саме: оцінку стану дослідження правового моніторингу, соціальних прав та стосовно правових досліджень посеред засуджених і мобілізованих осіб.

Так, проблемами правового моніторингу переймалось чимало вітчизняних дослідників. Посеред таких можливо відмітити Т.О. Анцупову, М.М. Великанову, А.Б. Гриняка, Ю.В. Градову, О.В. Дзеру, О.В. Зайчука, І.В. Зуб, В.Є. Іванчук, А.М. Колодія, О.О. Кота, С.М. Мельничук, І.І. Онішук, Д.М. Ясинка та деяких інших. Ці, та деякі інші дослідження згаданих вчених, фокусувались безпосередньо на таких аспектах правового моніторингу: «забезпечення якісної систематизації», «юридична сила та ієрархія нпа», «правовий статус суб'єктів», «застосування норм», «міжнародно-правового моніторингу на рівні понятійного апарату» тощо. До прикладу, Ю.В. Градова досліджувала лише «інститут правового моніторингу» на рівні його пізнання як засобу оптимізації національної системи законодавства [5]; А.Н. Атаманова досліджувала проблемні питання застосування норм права [1].

У правовій доктрині, питаннями реалізації соціальних прав переймалися чимало дослідників. *До прикладу*, можливо вказати на Д.Г. Севрюкова, О.В. Епель, М.І. Іншина, І.Я. Сенюта, С.М. Синчук, В.І. Щербини, і т.д. Їх дослідження були сфокусовані на рівні «ідеологічному рівні», «еволуції соціального громадянства», «конституційного захисту соціальних прав», «забезпечувальних правовідносин відносин» тощо.

Дослідження правових проблем засуджених до позбавлення волі переймалися такі дослідники як О.В. Човган, Т.О. Черезова, К.І. Новікова та інші. Аналізуючи їх наукові доробки можливо вказати на те, що предметом наукового пошуку були «реалізація соціальних прав засуджених до позбавлення волі», «обмеження свободи як виду покарання», «обмеження прав засуджених» тощо.

Натомість, жодних комплексних досліджень стосовно правового моніторингу засуджених до позбавлення волі звільнених в зв'язку із їх мобілізацією, наразі, у вітчизняній юридичній науці проведено не було. Це спонукає до необхідності постановлення відповідної мети для розв'язання даної проблематики.

Метою статті є проведення дослідження стосовно проблем здійснення правового моніторингу засуджених до позбавлення волі звільнених в зв'язку із їх мобілізацією.

Викладення основного матеріалу. У великій українській юридичній енциклопедії (*надалі* – енциклопедія) міститься енциклопедичні довідка про те, що «соціальні права» це права людини, необхідні для повноцінної участі її в житті суспільства. Соціальні права стосуються того, як люди спільно живуть і працюють, а також їх основних життєвих потреб [3, с. 783]. Потреби визначаються необхідністю, яка є частиною обов'язку [16, с. 295].

У ст. 65 Конституції України визначено що «...Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України ...» [15]. Подача питання в контексті обов'язку захисту визначає найвищий рівень для громадян України де б вони не знаходились.

Також, в енциклопедії міститься поняття «соціальна профілактика». Під ним розуміють запобігання виникнення складних життєвих обставин [3, с. 785].

Отже, питання складних життєвих обставин, питання обов'язку, питання життєвих потреб та повноцінної участі у житті суспільства окреслюються питаннями мобілізації засуджених до позбавлення волі в контексті їх соціальних прав.

Т.О. Черезова досліджуючи проблеми реалізації соціальних прав засуджених до позбавлення волі, вказує на те, що під цим поняттям слід розуміти – «... процес здійснення особою, яка позбавлена волі суб'єктивних соціальних прав у формі правомірних дій чи правомірної бездіяльності, який забезпечений результатом повноцінного або часткового отримання соціальних благ, соціальних послуг, задоволенням соціальних інтересів та створенням можливостей для реалізації соціальних обов'язків, що забезпечений ефективним правовим регулюванням органами виконання покарань з метою їх виправлення засудженого та попередження правопорушень в наслідок ресоціалізації за критеріями дотримання принципів кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань...» [18, с. 239]. За такого формулювання поняття реалізації соціальних прав стає зрозумілим питання стосовно того, що в'язень наділений певним комплексом соціальних прав які мають потребу в реалізації.

Також, дослідниця (Т.О. Черезова) виокремлює ознаки реалізації соціальних прав засуджених до позбавлення волі, посеред яких визначає обов'язкові та факультативні (обов'язкові – (а) наявність суб'єктивного соціального права в особи засудженого; (б) втілення в соціальному житті приписів правових норм шляхом активної ... (в) об'єкт, мета реалізації ...; (г) наявність проходження стадій ре-

лізації соціального права, зумовлених конкретною процедурою (формою, режимом) ; (д) настання соціально-значимих наслідків для в'язня...; (е) можливість задоволення в'язнем соціальних благ, соціальних інтересів, соціальних свобод та соціальних обов'язків. ...» [18, с. 239]. *До факультативних ознак* реалізації соціальних прав засудженими до позбавлення волі, – на думку Т.О. Черезової, – слід відносити: «... (а) наявність норми соціального права, ...; (б) супроводження реалізації соціальних прав певними правовими обмеженнями соціальних прав, в наслідок застосуванням соціальних санкцій до вже реалізуємих соціальних прав. ...; (в) наявність ознаки зловживання правом, адже зловживання правом є ознакою «реалізації»; (г) супроводження реалізації того чи іншого суб'єктивного соціального права представником установи виконання покарань; (д) наявність застосування та дії соціальних санкцій в процесі реалізації соціального права, так звана «присікальна реалізація» (обмежена реалізація) [18, с. 239]. Дані ознаки, на нашу думку, вказують на реальну можливість розпорядження своїми правами засудженими до позбавлення волі. А з іншого боку, можуть бути застосовані до тих «реалізації» соціальних прав засудженими, які мобілізувалися і перебувають в іншому соціально-правовому статусі.

О.В. Епель досліджуючи проблеми захисту конституційних соціальних прав людини зазначає, що «... конституційно-правовий механізм забезпечення соціальних прав людини та громадянина – це логічно впорядкований, послідовний та цілісний порядок забезпечення соціальних прав людини і громадянина, закріплений за допомогою конституційно-правових норм та гарантій задля встановлення рівних можливостей, комфортних умов та належного рівня добробуту для кожної людини й громадянина, який включає здійснення реалізації, охорони та захисту суспільних відносин між особами, що реалізують особисті конституційно-соціальні права, а також застосування державного примусу у разі невиконання обов'язків чи порушення заборон; ...» [6, с. 5]. Отже, соціальні права повинні забезпечуватись у відповідній процедурі, адже О.В. Епель пише про послідовність, про системність механізму.

Т.О. Анцупова досліджуючи проблеми моніторингу приходиться до висновку у тому, що «... моніторинг зобов'язань держав-членів Ради Європи може здійснюватись за допомогою запланованих і незапланованих візитів до держав, звітів урядів, систем колективного та індивідуального оскарження, звітів, заснованих на візитах експертів у держави-члени з метою встановлення фактів ...» Переважна більшість договорів Ради Європи не передбачають жодного спеціального механізму моніторингу зобов'язань держав-учасниць...» [2, с. 161–165]. По суті, Т.О. Анцупова вказала на реальні зовнішні та внутрішні проблеми між правопорядками.

О.В. Човган, досліджуючи проблеми обмеження прав в'язнів з точки зору іноземного досвіду, приходиться до висновку, що «... схожим до доктрини «повноправного громадянина», ідеалом є твердження, що засуджений позбавляється тільки «свободи піти і прийти...» [17, с. 355]. Це нагадує доктрину, яка легітимізує ізоляцію як джерело фактичних обмежень, тобто воно передбачає, що в'язні повинні піддаватись тільки тим обмеженням, які є наслідком втрати свободи пересування...» [17, с. 355]. Також, дослідник зазначає, що «... цей ідеал має три ступеня, залежно від рівня скептицизму його послідовників: (1) засуджений повинен позбавлятися тільки свободи пересування й нічого іншого; (2) засуджений позбавляється свободи пересування та тих прав, реалізація яких обмежується у зв'язку із цим; (3) ідея, що засуджений не може позбавлятися нічого іншого, крім свободи пересування, є утопією. Якщо проаналізувати міркування послідовників кожного з цих трьох ступенів, то третій видається найбільш раціональним. Недопустимість інших

обмежень є ідеалістичною, її важко уявити з практичної точки зору...» [17, с. 356].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII (надалі – Закон № 2671-VIII від 17 січня 2019 року), до одних із складних життєвих обставин віднесено: (а) втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі; а також – (б) шкода, завдана пожежею... бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією [10].

Отже, очевидно, що такі («складні») обставини підлягають проведенню щонайменше правового моніторингу. Адже у ч. 3 ст. 67 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 р. № 3354-IX (надалі – Закон № 3354-IX від 24 серпня 2023 р.) визначено, що поняття «правовий моніторинг» вкладається такий зміст, а саме – «... це: (1) юридична оцінка нормативно-правового акта (яка включає в себе такі складові: (а) факту своєчасності прийняття (видання) підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію нормативно-правового акта, щодо якого проводиться правовий моніторинг; (б) відповідності прийнятих (виданих) підзаконних нормативно-правових актів нормативно-правовому акту, щодо якого проводиться правовий моніторинг; (в) рішень Конституційного Суду України та (або) інших судів стосовно нормативно-правового акта та (або) його окремих структурних елементів, щодо якого (яких) проводиться правовий моніторинг; (2) оцінка ефективності реалізації нормативно-правового акта (яка включає в себе: (а) встановлення стадій реалізації нормативно-правового акта; (б) ефективності і результативності нормативно-правового акта та прийнятих на його виконання підзаконних нормативно-правових актів; (в) запланованого та незапланованого впливу на учасників суспільних відносин, на яких поширюється його дія; (г) інших чинників, що впливають на його реалізацію та досягнення мети його прийняття (видання) ...» [9]. Такий законодавчий підхід зорієнтований зокрема і на здійснення правового моніторингу практики застосування *ни*.

До прикладу, за повідомленням УНІАН, яке отримало дані із Міністерства юстиції України, «... 4,5 тисяч ув'язнених відповідно стверджено щодо можливості звільнення шляхом укладання контракту на військову службу ... (зі слів заступниці Міністра юстиції України О. Висоцької)» [14]. Такі обставини в рамках скринінгу правового моніторингу дають підстави вважати, що питання мобілізації осіб, засуджених до позбавлення волі не стільки проводиться «на часі», скільки є актуальним та дієвим для реалізації норм про мобілізацію засудженими до позбавлення волі.

Попри це, проблеми реалізації соціальних прав військовослужбовцями, окрім засуджених до позбавлення волі звільнених в зв'язку із мобілізацією перейшли у площину журналістських публікацій. Так, зі слів правозахисниці Д. Соларьової, у публікації Інформаційного агентства «Главком», впливає, що «... існують проблеми з тим, що командири самовільно обмежують права військовослужбовців на проходження ВЛК, відпустки, переведення. У кращому випадку, просто ігнорують або не приймають рапорти, в гіршому – вимагають неправомірну вигоду. Ті військовослужбовці, які мають сміливість відстоювати свої права, «дивом» самовільно залишають частини або зникають безвісти. Поранені військові також мають багато проблем з лікуванням, встановлення інвалідності тощо. За цих умов всі ті, хто мають підстави на звільнення, зокрема, за сімейними обставинами, реалізують це право...» [4]. Такі обставини спонукають до врахування певних особливостей при здійсненні правового моніторингу засуджених до позбавлення волі звільнених в зв'язку із мобілізацією. Разом з тим, дані факти вказують на потенційну неефективність реалізації норм

про загальну мобілізацію, оскільки наявні численні порушення соціальних прав. Ба, більше, за таких обставин можливо звернути увагу на те, що порушення соціальних прав військовослужбовців, що призвані в загальному порядку (за загальною мобілізацією), не є ідентичними стосовно тих осіб, які «щойно перебували під вартою, позбавлені волі», оскільки хиткість їх «ресоціалізації» видається сумнівною, враховуючи зміст ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу України (надалі – КВК України) 15-а].

Також, варто звернутися до наукових доробок щодо практики застосування нормативно-правових актів при здійсненні правового моніторингу.

Так, у монографічному дослідженні присвяченому правовому моніторингу вченими-дослідниками (Є.М. Бодюл та А.Г. Лапко) зазначається, що «... аналіз практики застосування нормативно-правових актів та норм права, що у них викладені, слід підкріплювати статистичними даними про дієвість нормативно-правових актів та норм права, що у них викладені, що вже офіційно опубліковані уповноваженими органами. Важливим доповненням статистичної інформації є соціологічна інформація про ефективність правового інструментарію у процесі правореалізації та правозастосування, яка сприяє виявленню справжніх причин низької ефективності нормативно-правового акта, та норм права, що у них викладені. Доцільно використовувати метод експертних оцінок для соціологічного вивчення дії нормативно-правових актів та норм права, що у них викладені. ...» [13, с. 256–257].

Схожу позицію з методологічної точки зору займає і вчена М.М. Великанова. Так, досліджуючи проблеми методики правового моніторингу, вона приходить до висновку у тому, що «... методика здійснення правового моніторингу, будучи процедурами (прийомами, формами) дослідницької діяльності, має формуватися на підставі діяльнісного, парадигмального, системного, позитивістського, феноменологічного, соціологічного, синергетичного та герменевтичного підходів. У межах таких підходів можуть використовуватися різноманітні типи дослідницьких засобів, об'єднаних у певному методі. Найпоширенішими методами правового моніторингу визнаються спостереження, прогнозування, планування, аналіз та синтез...» [13, с. 116].

Відповідно, доречно звернути увагу на законодавство, що визначає соціальні права військовослужбовців, як тих, які засуджені та звільнені, так і тих, які призвані в загальному порядку в особливий період.

Так, відповідно до ч. 5 ст. 17 Закону України «Про оборону» від 6 грудня 1991 р. № 1932-XII (надалі – Закон № 1932-XII від 6 грудня 1991 р.) «... громадяни, які проходять державну військову службу ... у Збройних Силах України, при виконанні обов'язків служби носять військову форму одягу, їм довічно встановлюються законом військові звання...» [11].

В той же час, ст. 1² Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII (надалі – Закон № 2011-XII від 20 грудня 1991 р.), визначено, що військовослужбовці користуються усіма правами і свободами людини та громадянина, гарантіями цих прав і свобод, закріпленими в Конституції України та законах України, з урахуванням особливостей, встановлених цим та іншими законами [7].

А вже ст. 6 Закону № 2011-XII від 20 грудня 1991 р. визначена реалізація військовослужбовцями права на свободу світогляду і віросповідання [7]. А вже у ст. 5 Закону № 2011-XII від 20 грудня 1991 р. зазначено, що військовослужбовці – громадяни України, які проходять службу на території України, беруть участь у всеукраїнському і місцевих референдумах, обирають і можуть бути обрані до відповідних місцевих рад та інших виборних державних органів згідно з Конституцією України. ...» [7].

Також, згідно ч. 4 ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ (надалі – Закон № 2232-ХІІ від 25 березня 1992 року) громадяни України мають право на заміну виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою згідно з Конституцією України та Законом України «Про альтернативну (невійськову) службу» [8].

Предметно слід вказати і на те, що відповідно ст. 1 Закону № 2011-ХІІ від 20 грудня 1991 р., поняття «соціальний захист військовослужбовців». До прикладу, під ним законодавець пропонує розуміти «... діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. ...» [7]. Також, у цій же статі визначено, що «... це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом...» [7]. Безумовно, такі права надані кожному військовослужбовцю незалежно від піднятого вище питання про «різність статусу» засуджених мобілізованих та мобілізованих у загальному порядку. Але питання правового моніторингу присутнє, тобто активне в обох випадках, стосовно обох правових статусів мобілізованих осіб.

Засудженим до позбавлення волі передбачені у КВК України одні соціальні права та соціальні обов'язки, але вони фактично інші у статусі військовослужбовця. Це може бути пов'язано із дією правового режиму – кримінально-виконавчого, воєнного.

Так, до прикладу, відповідно до ч. 2 ст. 99 КВК України у дільниці соціальної реабілітації засуджені: «... (а) у вільний від роботи час від підйому до відбою користуються правом вільного пересування в межах території дільниці; (б) з дозволу адміністрації колонії можуть пересуватися без нагляду поза територією дільниці, але в межах населеного пункту, якщо це необхідно за характером виконуваної ними роботи або у зв'язку з навчанням; (в) можуть носити цивільний одяг, мати при собі портативні персональні комп'ютери та аксесуари до них, гроші та цінні речі, користуватися грошми без обмеження; (г) мають право відправляти листи, отримувати бандеролі, посилки, передачі, одержувати короткострокові побачення без обмеження, а тривалі побачення – до трьох діб один раз на місяць; (д) після відбуття шести місяців покарання в дільниці в разі відсутності порушень режиму відбування покарання, наявності житлових умов з дозволу адміністрації колонії можуть проживати в межах населеного

пункту, де розташована колонія, із своїми сім'ями, придбавати відповідно до чинного законодавства жилий будинок і заводити особисте господарство ...» [15-а].

Таким чином, у наведених вище факторах, закладена і певна законодавча прогалина стосовно тих засуджених осіб, які звільнені в зв'язку із мобілізацією. Зокрема, постає питання: ці особи теж продовжують перебувати у складних життєвих обставинах, пов'язаних із збройним конфліктом, війною? То, у такому разі, вони продовжують виконувати обов'язок по захисту Вітчизни, і чи це є продовженням відбуття покарання? Звісно, де-юре стосовно останнього не може існувати в юридичному сенсі. З іншого боку, питання реалізації такими мобілізованими своїх соціальних прав вже під час несення військової служби ускладнене адже співпадають «складні обставини», а питання їх (таких осіб) ресоціалізації відсутнє, натомість присутнє питання «складних життєвих обставин», оскільки такі особи не виходили із таких (позбавлення волі як складна обставина, змінилась на призов до лав Збройних Сил України та очевидного перебування на лінії зіткнення, власне, безпосереднього військового конфлікту).

За наведених вище обставин, варто враховувати, що правовий статус осіб, які мобілізовані згідно Указу Президента України № 69/2022» від 24 лютого 2022 р. [12], та правовий статус мобілізованих осіб, які були засуджені до позбавлення волі, але які умовно-достроково звільнилися в зв'язку із мобілізацією за Законом № 11079-1 від 28.03.2024 р. [12-а], не є однаковим ні за змістом, ані за обсягом, оскільки відрізняється певними особливостями, що безумовно є причиною впливу на повноцінну реалізацію соціальних прав та, відповідно, характеру проведення правового моніторингу.

Висновки. Таким чином, варто констатувати, що особливості здійснення правового моніторингу стосовно осіб, які засуджені до позбавлення волі із подальшим звільненням на підставі мобілізації, та військовослужбовці, призвані до лав Збройних Сил України в зв'язку із загальною мобілізацією, полягають у тому, що правовий моніторинг повинен проводитись із врахуванням дії ефективності норм соціального права, нпа соціально-правового характеру в цілому, їх поширення чи пробільність на підставі колізій та правових прогалин стосовно правового статусу таких осіб.

Зрештою, цілком доцільною є потреба проводити правовий моніторинг слідуючи методологічній послідовності при розкритті галузевих та міжгалузевих досліджень, враховуючи статус осіб, скринінг щодо ефективності соціального законодавства, військово-мобілізаційного законодавства, законодавства про правовий моніторинг, ієрархію його норм, тощо.

ЛІТЕРАТУРА

- Атаманова Н. Проблемні питання застосування норм права. *Підприємство, господарство і право*. 2021. № 2. С. 168. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2021/2/31.pdf> (дата звернення 19.07.2024).
- Анцупова Т. Поняття та сутність міжнародно-правового моніторингу у контексті права Ради Європи. *Юридичний вісник*. 2013. № 2. С. 161–165.
- Велика українська енциклопедія. Київ: «Видавництво Людмила», 2020: Право соціального забезпечення/редкол.: М.І. Іншин (голова), О.М. Ярошенко (заступник голови), Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишенва, Н.М. Вапнярчук. 2020. 912с.
- Вуєць П., Тараненко В. Нешадна мобілізація. Все, що треба знати про скандальний законопроект. Главком. 26 грудня, 2023. URL: <https://glavcom.ua/publications/neshchadna-mobilizatsija-vse-shcho-treba-znati-pro-skandalnij-zakonoprojekt-976798.html> (дата звернення 19.07.2024).
- Градова Ю.В. Інститут правового моніторингу як засіб оптимізації національної системи законодавства: конституційно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2012. 204 с.
- Епель О.В. Доктрина захисту конституційних соціальних прав людини і громадянина в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05. Київ, 2020. С. 5. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/d66/aref_Epel%20O.V.pdf (дата звернення 19.07.2024).
- Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення 19.07.2024).
- Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення 19.07.2024).
- Про правотворчу діяльність: Закон України від 24 серп. 2023 р. № 3354-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення 19.07.2024).

10. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення 19.07.2024) .
11. Про оборону України: Закону України від 6 грудня 1991 р. № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення 19.07.2024) .
12. Про загальну мобілізацію: Указ Президента України №69/2022 від 24 лют. 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413> (дата звернення 19.07.2024) .
13. 12-а. Проект Закону про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального, Кримінально-виконавчого кодексів України та інших законів України щодо запровадження інституту умовно-дострокового звільнення осіб від відбування покарання для безпосередньої їх участі у обороні країни, захисті її незалежності та територіальній цілісності № 11079-1 від 28.03.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43914> (дата звернення 01.06.2024) .
14. Правовий моніторинг як складова правотворчої та правозастосовчої діяльності: монографія / за заг. ред. О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Н. В. Міловської. Київ : Алерта, 2023. 268с.
15. Пришляк Н. В Мініюсті назвали кількість засуджених, які потенційно готові піти воювати. УНІАН. 17.05.24 р. URL: <https://www.unian.ua/society/v-minyusti-nazvali-kilkist-zasudzhenih-yaki-potenciyno-gotovi-piti-voyuвати-12638745.html> (дата звернення 19.07.2024) .
16. Конституції України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 19.07.2024) .
17. 15-а. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11 липня 2003 року № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>
18. Особливості дії цивільних процесуальних обов'язків Цивільному процесуальному праві України : монографія / М.Б. Мельник, Я. Я. Мельник, М. М. Ясинок / [з азагальною редакцією д.ю.н., професора М.М. Ясинка]. К.: Алерта, 2014. 336с.
19. Човган В. О. Обмеження прав в'язнів: правова природа та обґрунтування. Монографія / В. О. Човган; ГО «Харківська правозахисна група». Харків : Права людини, 2017. 608с.
20. Черезова Т. Поняття та ознаки реалізації соціальних прав засуджених до позбавлення волі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 234–240.